

ÎMBUNĂTĂȚIREA NORMELOR ORTOGRAFICE ALE LIMBII ROMÎNE *

DE

PROF. D. MACREA

Prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne din 16 septembrie 1953 au fost aprobate normele ortografice îmbunătățite ale limbii romîne, elaborate de Secțiunea a VI-a de știința limbii, literatură și arte a Academiei R.P.R. și de către Institutul de lingvistică din București. La sfîrșitul lunii decembrie 1953 a apărut « Micul dicționar ortografic », care conține normele și regulile ortografiei îmbunătățite, precum și un index de circa 10.000 de cuvinte, cu precizarea scrierii lor corecte.

Aceste norme ortografice au intrat în vigoare la 1 aprilie 1954 pentru toate instituțiile de stat, cu excepția învățămîntului mediu și elementar, unde vor deveni obligatorii numai începînd cu anul școlar 1955—1956, deoarece introducerea lor este legată de retipărirea tuturor manualelor școlare.

Îmbunătățirea ortografiei limbii romîne a fost impusă de starea de fapt a felului în care se scria limba noastră, de numeroasele imprecizuni, contradicții și fluctuații din vechea ortografie. Ca în toate celelalte domenii ale muncii culturale, regimul burghezo-moșieresc a lăsat și în ortografie o stare haotică, rezultat al nepăsării și desconsiderării lui față de dezvoltarea limbii și culturii poporului nostru.

Îmbunătățirile aduse constau în esență în simplificarea și precizarea pe baze științifice a normelor ortografice din 1932; ele pornesc de la principiul că limba scrisă trebuie să redea cît mai fidel, mai simplu și mai clar limba vorbită. S-a

* Cu unele mici completări, acest articol reproduce pe cel apărut în « Scînteia », nr. 2884 din 31 ianuarie 1954.

căutat să se redea pronunțarea literară românească, folosindu-se în acest scop cele mai bune tradiții ale scrisului nostru literar.

Mersul impetuos al revoluției culturale în țara noastră, avântul luat de literatura noastră, dezvoltarea largă a învățămîntului de toate gradele, creșterea masivă a tipăriturilor și în general pătrunderea culturii în masele largi populare impun astăzi mai mult decît oricînd o ortografie unitară, bazată pe reguli precise, stabilite științific, ușor de învățat și de aplicat de către întregul popor. Numai în acest fel limba națională, creată și vorbită de popor, poate să-și îndeplinească cu succes funcția de cel mai important mijloc de comunicare între oameni, de instrument de luptă și de dezvoltare a societății, cum o caracterizează I. V. Stalin în « Marxismul și problemele lingvisticii ».

Fosta Academie Romînă a publicat o serie de ortografii oficiale, dar majoritatea acestora au avut la bază principiul greșit, etimologist latinizant. Potrivit acestui principiu, cuvintele romînești de origine latină trebuiau scrise cît mai apropiat de formele latine din care provin. De aceea cine încearcă astăzi să citească, spre exemplu, pe August Treboniu Laurian, Timotei Cipariu sau alți latiniști din a doua jumătate a secolului al XIX-lea are impresia că se găsește în fața unei limbi străine. atît de departe este ea, prin felul scrierii, de limba vorbită de popor. Cuvinte ca *fîntînă*, *mînă*, *riu*, *adînc*, *vînt*, *țară*, ci le scriau *fontana*, *mana*, *riu*, *aduncu*, *ventu*, *tierra*. Pe lîngă cuvintele artificiale pe care căutau să le introducă în limbă — aceasta în epoca în care Eminescu scria cea mai armonioasă limbă romînă, fiindcă era limba vorbită de popor — chiar cuvinte atît de populare ca cele înșirate mai sus erau de nerecunoscut în scrisul bizar al primei ortografii oficiale a vechii Academii.

Principiul etimologist, la care fosta Academie n-a renunțat niciodată cu totul, era în contradicție cu practica vorbirii curente. Pentru a ști să scrii corect romînește, după ortografiile etimologice ale vechii Academii, trebuia să cunoști limbile latină și franceză. Etimologismul în ortografie a fost concepția favorită a claselor exploatoare cosmopolite, care, disprețuind poporul, se îndepărtau de el și prin forma complicată a scrierii, căutînd să se apropie fie de limba latină, fie de scrierea limbii franceze. Scrierea nefirească și complicată susținută de etimologiști a constituit o adevărată frînă în răspîndirea culturii în mase, ca și în dezvoltarea limbii noastre. Astfel, pînă la reforma din 1904 se scria oficial: *dece*, *dice*, în loc de *zece* și *zice*, pentru ca să se recunoască în ele mai ușor formele latine *decem*, *dicere*. Se scria *Bucuresci*, *Ploesci*, *Pitesci*, deoarece grupul consonantic *st* nu exista în latină, iar acolo unde-l avem în romînește el corespunde în general unui *sci* latin (*scientia*-știință, *inflorescis*-înflorești). Rațiuni pur etimologice au menținut pînă la reforma actuală două semne deosebite, *â* și *î*, pentru unul și același sunet. Se scria *român*, *pîne*, *mîne*, *cînta* ca să se asemene mai mult cu *romanus*, *panis*, *mane*, *cantare*, și se scria *în*, *începe*, *împărți*, ca să se asemene mai mult cu formele latine *in*, *incipere*, *impartire*.

Faptul că în ultimele două reforme, cea din 1904 și cea din 1932, fosta Academie s-a văzut silită să cedeze treptat pozițiile retrograde etimologice în favoarea principiului fonetic, adică în favoarea unei scrieri cât mai apropiate de pronunțare, se datorește felului de a scrie al marilor noștri scriitori legați de popor, ca: N. Bălcescu, Al. Russo, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Sadoveanu, precum și luptei lingviștilor progresiști din trecut, în primul rând a lui Al. Lambrior și H. Tiktin.

Ultimele norme ortografice stabilite de vechea Academie în 1932, deși încercau să apropie scrierea de pronunțare, păstrau încă resturi etimologice care duceau la complicații inutile. Cel mai mare defect al vechii ortografii îl constituiau însă numeroasele ei inconsecvențe, fluctuații și confuzii. Astfel, pentru categorii asemănătoare de cuvinte se recomandau forme diferite de scriere: *greșală*, dar *îndrăzneală*; *groaznic* și *obraznic*, dar *glesnă* și *cismă*; *gheată*, dar *ghiară*; *încheagă*, dar *chiamă*; *umor*, dar *humoristic*. Se admitea să se scrie atât *blândețe* cât și *blândeță*, *bătrânețe* și *bătrâneță*, dar se socotea corectă numai forma *tristețe*. O inconsecvență asemănătoare exista în scrierea formelor de genitiv-dativ singular al substantivelor feminine, admitându-se ca egal de îndreptățite formele *limbii* și *limbei*, *lunii* și *lumei* etc. Asemenea inconsecvențe și fluctuații îngreuiau însușirea vechii ortografii. De altfel, fosta Academie nu a avut niciodată autoritatea științifică și morală necesară pentru a-și putea impune ortografia, încît se ajunsese ca fiecare scriitor și fiecare publicație să-și aibă regulile ortografice proprii.

Îmbunătățirea ortografiei limbii române este o acțiune de mare însemnătate care creează condiții prielnice pentru dezvoltarea limbii, a literaturii și a culturii noastre în general. Întreprinsă din inițiativa Partidului Muncitoresc Român, această acțiune ilustrează, o dată mai mult, grija și atenția pe care le acordă partidul și guvernul problemelor legate de dezvoltarea culturii poporului nostru.

Îmbunătățirea ortografiei limbii române a fost făcută, pe baza unui studiu științific aprofundat, în urma Hotărîrii Sesiunii Academiei R. P. R. din 25—27 martie 1951. Și în această privință Academiei noastre i-a servit ca un prețios exemplu experiența sovietică. În plin război civil, guvernul sovietic, apreciind însemnătatea și necesitatea scrierii unitare a limbii naționale, a aprobat, în 1918, noua ortografie rusă, care este în vigoare și azi.

După cum se știe, normele ortografice fixate în cadrul Academiei R.P.R. au fost publicate sub formă de proiect în iulie 1952 și supuse unei largi dezbateri în presă. Revizuite și îmbunătățite în lumina criticilor formulate în presă și în ședința largită a Consiliului Științific al Institutului de lingvistică din 6 februarie 1953, aceste norme au fost apoi aprobate de Prezidiul Academiei R.P.R., iar prin Hotărîrea din 16 septembrie 1953 a Consiliului de Miniștri, ele au devenit, la 1 aprilie 1954, ortografia oficială a limbii noastre.

Normele ortografice îmbunătățite nu aduc o schimbare totală a regulilor stabilite pe baza principiului fonetic în ortografia din 1932. O astfel de reformă radicală nici nu era de dorit, întrucât ea ar fi complicat în mod inutil scrierea limbii române. Îmbunătățirile aduse elimină însă inconsecvențele vechii ortografii prin reguli precise și raționale, în care s-a ținut seama atât de pronunțarea literară, cât și de normele gramaticale ale limbii noastre.

Îată câteva din normele ortografice îmbunătățite, menite să dea scrierii limbii române mai multă simplitate și precizie:

1. Deoarece limba română nu cunoaște decât un singur sunet *î*, nu avea nici o justificare scrierea unuia și a aceluiași sunet prin două semne deosebite (*â* și *î*). De aceea s-a adoptat numai scrierea cu *î*.

2. De asemenea, întrebuintarea linioarei și a apostrofului pentru a lega două cuvinte care se rostesc împreună constituia o inutilă complicație ortografică. Se scria *m'a văzut*, dar *l-a văzut*, deși folosirea acestor două semne deosebite nu mai are nici o rațiune actuală, vocala pe care căuta s-o reamintească apostroful fiind de mult dispărută din vorbire în astfel de expresii. Normele ortografice îmbunătățite prevăd suprimarea apostrofului, urmînd să se întrebuinteze ca semn de unire numai linioara.

3. Tot astfel, în noua reformă a fost suprimat *u* final din cuvinte ca *ochiu*, *unghiu*, *biciu*, *cuiu*, *maiu*, *paiu*, *voiu*, *făcuiu*, deoarece, în astfel de cuvinte, el a dispărut de mult din rostirea literară. Se va scrie deci: *ochi* sg., *unghi*, *bici*, *cui*, *mai* subst., *tai* I sg., *voi* (face), *făcui*.

4. Deoarece în vorbirea literară se rostește *ie*, nu *e*, în cuvintele *femeie*, *cheie*, *baie*, *voie*, ele se vor scrie ca atare și nu *femee*, *chee*, *bae*, *voe*. Se vor scrie în schimb cu *e* cuvintele *epopee*, *poet*, *creez*, *idee*, *alee*, pentru că astfel sînt rostite ele în vorbirea literară.

5. Tot astfel, pentru că în prefixul *des-* consoana *s* înaintea unei consoane sonore și a unei vocale se rostește totdeauna ca *z*, cuvinte ca *dezbatere*, *dezvoltare*, *dezlega*, *dezobișnui*, *dezmembra* se vor scrie deci așa cum se pronunță.

6. O complicație inutilă a vechii ortografii era scrierea *cassă*, *massă*, care imita ortografii străine. Deoarece în limba română aceste cuvinte se rostesc cu un singur *s*, ele se vor scrie așa cum se rostesc: *casă*, *masă*.

7. Aceeași complicație inutilă o prezenta scrierea cu majuscule a numelor de popoare cînd nu erau adjective sau a numelor de zile, luni și de puncte cardinale. Acum se stabilește scrierea lor cu literă mică: *romîn* (și ca substantiv și ca adjectiv), *marți*, *ianuarie*, *nord* etc.

Spre deosebire de trecut, normele ortografice îmbunătățite cuprind un capitol dezvoltat asupra punctuației, cu reguli care nu sînt construite numai după rațiuni teoretice, ci după practica celor mai mari scriitori ai noștri, din ale căror opere sînt extrase toate exemplele ilustrative.

O problemă ortografică de mare actualitate este aceea a scrierii corecte a numelor proprii și a cuvintelor din limba rusă. « Micul dicționar ortografic »

cuprinde un întreg capitol în care se stabilesc regulile pentru transcrierea lor.

Pentru eliminarea impreciziunilor și fluctuațiilor care existau pînă acum în scrierea limbii romîne, Institutul de lingvistică a crezut necesar să alcătuiască un index alfabetic, cuprinzând circa 10.000 de cuvinte și forme gramaticale a căror scriere prezintă greutăți. În caz de îndoială asupra scrierii unui cuvînt, a unei expresii sau forme gramaticale, cititorul poate găsi în acest index forma corectă, însoțită, atunci cînd e cazul, și de indicații privitoare la pronunțarea lor corectă: locul accentului, numărul silabelor etc.

Îmbunătățirea pe baze științifice a normele ortografice ale limbii romîne nu înseamnă desigur rezolvarea definitivă a tuturor problemelor ridicate de scrierea limbii noastre. Într-o limbă vie și bogată ca cea romînă, practica scrierii și a pronunțării ridică mereu probleme noi. Înregistrarea și soluționarea acestora face parte din sarcinile secțiilor de gramatică, ortografie, ortopedie și fonetică experimentală ale institutelor de lingvistică ale Academiei R.P.R., care se vor îngriji în permanență de completarea și îmbunătățirea normelor scrierii limbii romîne.

Prin regulile ei simple, precise și firești, ortografia îmbunătățită a limbii romîne, constituie un ajutor de seamă dat de către lingviști operei de ridicare culturală a maselor și un pas înainte în desăvîrșirea procesului de unificare a limbii naționale.